

Asia: VN/8737/2019-TEM-148

Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston (JTF) ohjelmaehdotus ja alueelliset siirtymäsuunnitelmat liitettäväksi Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 – EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaan sekä niitä koskeva ympäristöselostus

Ohjelmaehdotus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Bioenergia ry kiittää mahdollisuudesta lausua Lausuntopalvelussa 27.6. julkaistuihin ”Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston” (JTF) ohjelmaehdotukseen, ympäristöselostukseen ja maakuntien siirtymäsuunnitelmiin.

JTF-rahastolla on tarkoitus lieventää sosioekonomisia ja ympäristöllisiä haittavaikutuksia, joita vähähiilinen siirtymä aiheuttaa EU:n aluetalouksille ja työllisyydelle. JTF on osa kokonaisuutta, jolla Euroopan unioni pyrkii saavuttamaan hiilineutraaliustavoitteen vuoteen 2050 mennessä ja toteuttamaan UNFCCC:n tavoitetta oikeudenmukaisesta siirtymästä periaatteella ”ketään ei jätetä”.

Yleisiä huomioita JTF-rahaston valmistelusta ajalta 1/2020–8/2022

Rahaston yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi Suomessa on kirjattu vuoden 2019 hallitusohjelman mukaisesti ”vähintään puolittaa turpeen energiakäyttö vuoteen 2030 mennessä”. EU-tasolla oikeudenmukaisen siirtymän rahasto on osa yhteisön koheesipolitiikkaa, ”rahoitusväline, jonka tarkoitus on tukea alueita, joille ilmastoneutraaliuteen siirtyminen vuoteen 2050 mennessä aiheuttaa vakavia sosioekonomisia haasteita”.

Bioenergia ry näkee Suomen asettaman tavoitteen ja sosioekonomisissa haasteissa tukemisen välillä ristiriidan: voiko turpeen energiakäytön puolittaminen eli jäsenmaan asettama oma energia- ja ilmastopoliittinen tavoite olla eurooppalaisen koheesipolitiikan rahoitusvälineen tavoite? Eikö JTF-

rahaston tarkoitus ole kaikissa jäsenmaissa hoitaa ilmastoneutraaliuteen siirtymisestä aiheutuvia sosioekonomisia seurauksia eikä toteuttaa ilmasto- ja energiapolitiikkaa? Ehdotammekin JTF-rahaston tavoitteen viestintään jatkossa tarkennettua ja ajanmukaista, EU:n koheesiopolitiikan mukaista ilmaisua: JTF-rahaston tavoite Suomessa on tukea alueita, joille ilmastoneutraaliuteen siirtyminen aiheuttaa vakavia sosioekonomisia haasteita, joita mm. turpeen energiakäytön vähenemisestä aiheutuu.

Ohjelmaehdotuksen mukaan rahoitus kohdistettaisiin erityisesti elinkeinorakenteen uudistamiseen ja työllisyyttä tukeviin toimiin alueilla, joihin turpeen energiakäytön vähentäminen vaikuttaa eniten. Tämä yleistavoite on paikoin kuitenkin hämärtynyt ja laventunut tähän mennessä yli kaksi vuotta kestäneen valmistelun aikana. Hallitusohjelman tavoite on jo saavutettu ja monet tästä johtuvat vaikutukset ovat jo realisoituneet. JTF-rahastosta on muodostunut yleinen aluekehittämisen väline, johon alkuperäisen tavoitteen sovittaminen tuottaa vaikeuksia. Kehitys Suomessa ja Euroopassa sitten hallitusohjelman kirjausten ja erityisesti viimeisten kuukausien tapahtumat pakottavat arvioimaan monia ohjelmaehdotuksen ja siirtymäsuunnitelmien kohtia uudelleen jo ennen kuin ensimmäistäkään JTF-hankepäätöstä on tehty.

Ehdotuksessa todetaan, että Suomen ohjelmaehdotus on valmisteltu ”laajassa kumppanuudessa ministeriöiden, alueiden ja järjestöjen edustajien kanssa”. Valmistelua on kuitenkin leimannut monesti suuri epätietoisuus, ohjeiden odottelu EU:sta ja uudet tulkinnat, mikä on vähentänyt käytännön toimijoiden ja yritysten kiinnostusta ja sitoutumista ohjelman tavoitteisiin. Prosessia ei voi pitää onnistuneena myöskään maakuntien kannalta, jos alueellisia siirtymäsuunnitelmia laatimaan kootut projekti- ja taustaryhmät joutuvat työskentelemään kuukausia odotellen, monia rajoittavia reunaehtoja huomioiden ja lopulta oletusten varassa niin lopullisen rahoituksen kuin ohjelman toteutuksen alkamisenkin suhteen.

Bioenergia ry korostaa, että JTF-rahaston toimeenpanon tulisi käynnistyä viipymättä kansallisella riskillä eikä odottaa enää ensi vuoteen EU:n lopullisia hallinnollisia päätöksiä. Turvetoimialan ja siihen kytkeytyvien toimijoiden sekä alueiden vaikea tilanne on jatkunut jo pitkään.

Ohjelmaehdotus ja alueelliset siirtymäsuunnitelmat turvetoimialan kannalta

Turvetoimiala työllisti Suomessa vielä vuonna 2018 suoraan noin 2 500 henkilötyövuoden verran ja välillisesti lähes saman verran. Toimialan huomattavan supistumisen välittömät ja välilliset haittavaikutukset aluetalouksiin ja työllisyyteen ovat merkittäviä. JTF-rahastoa ei kuitenkaan ole tarkoitettu turvetoimialan yrityksille eikä sen toimia haluta rajata turvealueisiin, sillä turpeen käytön vähentämisen haittavaikutusten katsotaan ulottuvan laajallekin alueelle.

Alueelliset siirtymäsuunnitelmat on laadittu Etelä-Karjalassa, Etelä-Pohjanmaalla, Etelä-Savossa, Kainuussa, Keski-Pohjanmaalla, Keski-Suomessa, Kymenlaaksossa, Lapissa, Pohjanmaalla, Pohjois-Karjalassa, Pohjois-Pohjanmaalla, Pohjois-Savossa ja Satakunnassa. Lisäksi Pirkanmaan kunnista mukana ovat Punkalaidun, Virrat, Parkano ja Kihniö. Alueellisissa suunnitelmissa pääpaino on alueiden elinkeinojen monipuolistamisessa ja toimia työvoiman sopeuttamisessa, ja painopisteiksi on määritelty ”uudet korvaavat työpaikat, liiketoiminnan laajentaminen ja uudelleen koulutus”.

Kun ohjelman lähtökohdaksi on otettu alueellinen oikeudenmukaisuus, tulee se huomioida selkeästi myös ohjelmatekstin sisältöjen kirjauksessa ja aikanaan hankkeiden toteutuksessa. Ohjelmaesityksessä on tunnistettu turpeen energiantuotannon erilainen merkitys eri aluetalouksien ja alueiden elinvoiman kannalta. Samoin sen lopettamisen haittavaikutukset nähdään kohdistuvan erityisesti kunta- ja seutukuntatasoille. JTF-rahoitettavien hankkeiden valinnassa tulee kiinnittää huomiota oikeudenmukaiseen kohdentumiseen siten, että toimenpiteet kohdentuvat pääsääntöisesti suoraan eniten kärsiviin seutukuntiin. Esimerkiksi joissakin maakunnissa suunnittelua ohjaavia ”älykkään erikoistumisen strategioita” ei tulisi käyttää JTF-rahoituksen piiristä poissulkevinä. TKI-toimet ja maakunnalliset yleisstrategiat ovat tärkeitä, kunhan niitä tulkitaan ja sovelletaan siten, että hyöty kohdentuu erityisesti PTT:n selvityksen 2/2021 (https://www.ptt.fi/media/julkaisut/tyopaperit/ptt_tp203.pdf) osoittamille alueille.

Bioenergia ry pitää tärkeänä, että JTF-rahaston toimenpiteitä voidaan kohdistaa laajasti aluetalouden kehittämiseen, huomioiden maaseudun paikallisista mahdollisuuksista nousevat elinkeino- ja työllisyysmahdollisuudet. Turvetuotannon kannalta keskeisimmät seutukunnat ovat maaseutualueita, joissa on rajalliset mahdollisuudet kehittää uutta korvaavaa liiketoimintaa. Korvaavaa liiketoimintaa arvioidaan syntyvän erityisesti metsä- ja biotalouteen, kiertotalouteen, urakointiin ja kuljetuksiin liittyen. JTF-ohjelma-asiakirjan, lainsäädännön ja yritystukilinjausten tulee tosiasiallisesti mahdollistaa korvaavien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämisen maaseutualueilla.

Rahoituksen kohdentaminen on haastava tehtävä, joka jatkuu myös JTF- ohjelman toteutusvaiheessa. Rahoitusta on määrä kohdistaa erityisesti ”vihreän talouden työpaikkoihin” ja ”vihreän teknologian uusiin ratkaisuihin” sekä niiden mukanaan tuomiin uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Ohjelman ja siirtymäsuunnitelmien toteutuksessa on tärkeää mahdollistaa ja huomioida monipuolisesti maaseudun uuden liiketoiminnan kehittämismahdollisuudet sekä sitä kautta tunnistaa ja luoda mahdollisuuksia alueiden elinvoiman kehittämiseksi. Maakuntien ja hankerahoituspäätöksistä vastaavien harkittavaksi jää täsmentää, mitä nämä käytännössä ovat.

Työvoiman uudelleen koulutuksen ja työllistämisen toimenpiteitä suunnattaisiin ensisijaisesti turvesektorilta työttömiksi jääneisiin ja työttömyysuhan alla oleviin. Erityskohderyhmänä olisivat nuoret. Rahoituksella kehitettäisiin myös turveyrittäjien osaamista ja valmiuksia esimerkiksi puunkorjuun ja turvesoiden ennallistamisen aloilla uuden liiketoiminnan mahdollistamiseksi.

Energiaturpeeseen liittyvän liiketoiminnan supistuminen puolella ehti jo tapahtua ohjelmaa valmisteltaessa. JTF-ohjelmaehdotus ja monet siirtymäsuunnitelmat näyttävät sulkevan käytännössä pois kaikki turpeeseen liittyvän liiketoiminnan laajentamisen mahdollisuudet. Onkin valitettavaa, että ohjelmaehdotuksessa ja siirtymäsuunnitelmissa yleistetään alasajotarpeet ilman vaikutusarvioita koko toimialalle, siis muuhunkin kuin energiaturpeeseen ja sen puolittamiseen. Tällaiseen yleistämiseen ja mahdollisuuksien rajaamiseen EU:n päätös JTF-tuesta nimenomaan energiaturpeesta luopumiseen ei anna perusteita vaan kyse on kotimaisesta poliittisesta, laventavasta tulkinnasta, johon Bioenergia ry ja muut alaa lähellä olevat toimialajärjestöt ovat puuttuneet pitkin valmistelua mm. maakunnallisissa JTF-työryhmissä.

JTF-ohjelman toimeenpanossa on lueteltu kaikille alueille yhteiset ”toimintatyyppit”:

1. Pk-yritysten kasvu, kansainvälistyminen ja innovointivalmiudet (ml. liiketoiminta- ja markkinointiosaaminen), toimintaa uudistavat ja tuottavuutta lisäävät investoinnit sekä tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittäminen;
2. Elinkeinoelämälähtöinen innovaatiotoiminta ja TKI-yhteistyö; yritysten ja tutkimuksen yhteishankkeet;
3. Uusi tai uudistuva liiketoiminta, (ml. yritysverkostojen kehittäminen, yrityskiihdyttämö- ja hautomomallit) sekä yritysten jatkuvuus omistajavaihdoksiin;
4. Turvesektorin yrittäjien ja turvesektorin muiden toimijoiden osaamisen ja valmiuksien kehittäminen mm. puunkorjuun ja turvesoiden ennallistamisen aloilla uuden liiketoiminnan mahdollistamiseksi;
5. Uudelleen koulutus ja uusien taitojen hankkiminen; ensisijainen kohderyhmä turvesektorilta työttömiksi jääneet tai työttömyysuhanalaiset erityiskohteena nuoret;
6. Uudet innovaatiot turpeen korvaamiseksi ja turpeen uudet innovatiiviset käyttömuodot;
7. Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden uudet ratkaisut ja TKI;
8. Pk-yritysten bio- ja kiertotalouskonseptit;
9. Turvetuotannosta poistuvien soiden ennallistaminen sekä selvitykset ja pilotoinnit niiden ennallistamisen ja jälkikäytön edellytyksistä ja mahdollisuuksista; kattaa myös turvetuotannosta poistuvien soiden yhteydessä olevat vesistöalueet, mikäli niiden kunnostamisen tarve liittyy turvetuotannon loppumiseen;
10. Polttoon perustuvan ja perustumattoman teknologian lisäinvestoinnit, toteutetaan oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin pilareiden II ja III kautta, joita ei arvioida osana JTF ympäristöarviointia.

Alueelliset siirtymäsuunnitelmat ovat hyvin toistensa kaltaisia. ”Toimintatyyppien” laajuus mahdollistaa monenlaiset hankkeet, mikä on hyvä asia. Maakuntien siirtymäsuunnitelmissa on kuitenkin yleisesti varottu turpeen ja turvemaiden elinkeinotoimintaan liittyviä, nopeasti ja

markkinaehtoisesti elinkeinotoiminnan edellytyksiä ja työllisyyttä parantavia ehdotuksia; esimerkiksi ”turpeen uudet innovatiiviset käyttömuodot” toimintatyyppin huomioon ottamisesta niissä ei ole näyttöä. Sen sijaan kertaluonteisia tukiin, lisäselvityksiin ja erilaisiin politiikkatoimiin perustuvia ehdotuksia kyllä jokaisessa siirtymäsuunnitelmassa riittää. Tämä tuottaa melkoisen haasteen JTF-ohjelman lyhyen aikavälin työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa edistäville tavoitteille.

Euroopan energiamarkkinoiden heilahtelujen vuoksi on tärkeää pitää jonkin verran nykyisiä turvetuotantoalueita käytössä. Energian toimitusvarmuudesta huolehtiminen mahdollistaa muutamille yrittäjille liiketoiminnan jatkumisen turvetuotannossa. Se voi osaltaan auttaa myös kasvu- ja kuiviketurpeen tuotannon vähenemisestä kärsiviä aloja, kuten maataloutta ja elintarviketuotantoa.

Bioenergia ry pitää erittäin tärkeänä kotimaisen puuraaka-aineen ja hakkeen saatavuuden lisäämistä ja esittää, että puu- ja biomassaterminaali-investointien mahdollisuus on mukana EU:n JTF-asetuksen artikla 8 mukaisina toimenpiteinä JTF-tuen piirissä. Kotimaisella hakkeella korvataan energiantuotannossa paitsi turvetta, myös mm. Venäjältä tuotua haketta. Paikallisten polttoaineiden, kuten metsäenergian tuotannolla ja hyödyntämisellä on suuri merkitys työllisyydelle sekä huolto- ja toimitusvarmuudelle energiaturpeen käytön vähetessä. JTF-ohjelmaehdotuksen ja alueellisten siirtymäsuunnitelmien tulee elää ajassa ja pystyä ottamaan huomioon myös tämänhetkiset, pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavat kriisit sekä niiden vaikutukset huoltovarmuuteen.

Etelä-Karjalan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Etelä-Pohjanmaa siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Etelä-Savon siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Kainuun siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Keski-Pohjanmaan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Keski-Suomen siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Kymenlaakson siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Lapin siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pirkanmaan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pohjanmaa siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pohjois-Karjalan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pohjois-Pohjanmaan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Pohjois-Savon siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Satakunnan siirtymäsuunnitelma

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Ympäristöselostus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOVA-asetuksen 4 §:n kohdan 6) mukaan ympäristöselostuksessa tulee esittää tarpeellisissa määrin todennäköisesti merkittävät toissijaiset ja kertyvät vaikutukset, yhteisvaikutukset sekä lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin pysyvät tai tilapäiset sekä myönteiset että kielteiset vaikutukset. Ympäristöselostuksen liitteessä 1 on kuvattu arviointiprosessia. Kuvauksessa todetaan, että ”Vaikutusarviointi huomioi myös vaikutusten ajallisen ulottuvuuden (tilapäiset ja pysyvät, lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset).” Edellä mainittua vaikutusarvioinnin ajallista ulottuvuutta on kuitenkin vaikea todentaa selostuksesta ja lausuma jää merkitykseltään epäselväksi.

Gaia Consultingin Oy:n tekemä ympäristöselostus sisältää paljon epävarmuuksia ja ehdollisuutta. JTF-rahoituksen katsotaan tuottavan pääasiassa positiivisia vaikutuksia alueilla, joihin toimet kohdistuvat. Määrämuotoon tehdyn selostuksen heikkoutena on, ettei siinä voida ottaa huomioon energiaturvetuotannon alasajosta johtuvia negatiivisia suoria ja kerrannaisia vaikutuksia muulle turvetuotannolle. Negatiivisia vaikutuksia selostuksessa tunnistetaan lähinnä, jos entiset turvetuotantoalueet ennallistetaan väärin tai otetaan vääränlaiseen jälkikäyttöön.

Selostuksessa viitataan myös DNSH-periaatteen (do no significant harm) soveltamiseen ohjelman rahoittamissa toimissa eli etteivät ne aiheuta merkittävää ympäristöhaittaa. Kun nämä periaatteet ovat vasta muotoutumassa ja koko käsite on uusi, niin sen soveltaminen saattaa tuoda epävarmuutta ja viivyttää edelleen hankkeiden rahoitusta ja toteutusta.

Laurikka Harri
Bioenergia ry

Salo Hannu
Bioenergia ry - Hannu Salo, toimialapäällikkö